

Nogle Breve fra Kong Christian Frederiks norske Hof.

Meddelte af Prof. Dr. L. Daae.

De følgende Breve ere alle skrevne til Foged i Øvre Thelemarken, Marcus Henrik Florentz, der døde 12 Decbr. 1869 som entlediget fra dette Embede og i den høie Alder af henved 95 Aar¹⁾. Under Christian Frederiks Statholderskab og derpaa følgende Kongedømme i Norge sees Fogden at have staaet i intimere Forbindelse og Brevvexling med Lieutenant F. Schwartz, der spillede en vis Rolle paa den Tid som en af den unge Fyrstes yndede Hofmænd. Af en Ytring i et af de følgende Breve seer det ud til, at Schwartz har havt Ansættelse ved et thelemarkisk Compagni, og at Bekjendtskabet paa den Maade er indledet.

Lieutenant Frederik Schwartz, Søn af en bekjendt kjøbenhavnsk Skuespiller, var cand. juris non contemnendus, da han i 1807 gik ind i Armeen som Lieutenant. Nogle Aar efter blev han Adjutant hos Prinds Christian Frederik, hos hvem han som „en Lustigmacher uden egentlig Ærgjerrighed“ i længere Tid stod i megen Yndest. Han forblev i Norge endnu nogle Uger efter sin Herres Tilbagereise til Danmark, men da han almindelig ansaaes som Spion, blev han inden Aarets Udgang udviist af den nye norske Regjering. Adskillige Bidrag til hans Characteristik samt Oplysninger om hans senere, tilsidst ulykkelige Skjebne (han døde som sindssyg i Slesvig) ville findes i Kirkehistoriske Samlinger, 3 R. B. IV. S. 685, 691—92.

Allerede tidligere ere nogle Breve fra Schwartz's Ophold i Norge blevne trykte, saaledes i Fr. Barfods Tidsskrift „Folke“ I (eneste Bind) S. 459—461 et længere Brev, dateret 29 August 1814 og i Illustr. Nyhedsbl. 1861 et lignende, dat. 24 Sept. s. A. (ogsaa optaget i Særtrykket „Tvende Breve om Begivenhederne i Norge 1814“). Til disse slutte sig nu de nedenfor aftrykte tre Breve fra ham til Foged Florentz²⁾. Man maa fra Lieutenantens Pen ikke vente egentlig historiske Bidrag, og man kan give A. Faye Medhold, naar han („Norge i 1814“

¹⁾ A. O. Vinje har paa sit Thelemaal givet en sympathetisk Skildring af ham (se hans „Skrifter i Utval“ I. S. 727—731). Florentz var Repræsentant ved det overordentlige Storting i 1814. Han havde tidligere været ansat i Rentekammeret og var Foged i Øvre Thelemarken i Aarene 1811—1836.

²⁾ I Kirkehist. Samlinger l. c. anføres, at en stor Deel Breve til Schwartz fra flere fyrstelige Personer skulle være trykte i en dansk Avis. (saavidt Udg. af disse Samlinger vidste, i „Nationaltidende“).

(S. 170) bemærker om det i Ill. Nyhedsbl. meddelte Brev, „at det vrimler af skjeve Domme og falske Efterretninger“. Imidlertid have dog disse Breve en Smule Interesse som Vidnesbyrd om de Stemninger, der raadede inden Christian Frederiks Camarilla, hvortil ogsaa kommer, at hvad der angaar Begivenhederne i 1814, i Regelen ansees værdigt til Udgivelse, alene fordi det vedkommer hint mærkelige Aar.

Det sidste Brevs Forfatter er Conrad Fred. Clauson-Kaas, der adledes ved Patent af 24 Febr. 1804 og døde i Danmark 1853. Han var af Fødsel en Nordmand, men kom til Danmark med sin Stiffader Geheimeraad og Statsminister F. J. Kaas. Under Christian Frederiks norske Episode var han først dennes Staldmester, senere hans Hofmarskalk.

Jeg skylder en forbindtlig Tak til Hr. Districtslæge Kr. Grimsgaard i Hviteseid i Thelemarken, ved hvis Forekommenhed jeg i sin Tid er kommen i Besiddelse af de nedenstaaende Breve.

1.

Christiania 24 Januar 1814.

Min snille Ven!

I Prindsens Navn takker jeg Dig for det tilsendte Rensdyr; han har selv modtaget det og befalede sin Staldmester Kaas at give Overbringeren Drikkepenge, hvormeget veed jeg ikke — men dersom flere Udgifter fra din Side er forbunden med Transporten, da lad mig blot vide det. Til Kongens Fødselsdag vil Stegen minde os om Dig og det gode Tellemarken, og vi skal høit, af Hjertens Grund drikke paa Held, Lykke og bedre Dage for den gode, for lidet lykkelige sjette Frederik, vores alle saa kjære Konge.

At Prindsen ynder Dig, kan jeg bedst bevidne, da vi ofte tale om Dig, thi jeg fortæller ham altid lidt af dine Breves Indhold, og det glæder ham stedse at høre den gode, gamle og ufordærvede Aand, som characteriserer Beboerne i Tellemarken. Hesten længes han rigtignok lidt efter, og var det ønskeligt, at han kunde faa den, førend han gaar i Felten, da han der trænger til et sikkert og tro Dyr. — — — — — Hvad Politiken angaar, da veed Du ligesaa meget, som jeg. Vi have ingen

Efterretninger fra Danmark siden 7 Jan.¹⁾, og da stod Sagerne saaledes, at Kongen samlede sin Armee ved Hindsgavl, en Herregaard i Fyen ligeoverfor Snoghøi. De Danske have slaget som Mænd. Gamle Engelsted og Malte have begge viist sig som brave Soldater, og ere blevne uskadte, skjønt de vare i den varme Leg. Gid det stedse maa gaa dem vel, de brave Folk.

Ved Sessionen kan jeg naturligviis ikke komme, men paa-see, hvad der skeer og fortælle mig det — kan Du, min ærlige Ven!

Faa vi Ro til Sommer, og Gud sparer os Helsen, komme vi vist til Tellemarken paa Reisen til eller fra Bergen.

— — —

Din Ven

F. Schwartz.

2.

Christiania 21 Juni 1814.

Min snille Ven og Broder!

Aarsagen, hvorfor jeg først nu tilskriver Dig og besvarer dit Brev af 5te Mai, er den, at jeg, siden vi forlode Eidsvold, næsten uafbrudt har været paa Reiser i Forretninger. Selv Forretningsmand veed Du, at disse gaa for Alt og vil derfor tilgive din Ven.

Angaaende Huvestad²⁾, da var hans Opførsel ved Rigsdagen vist ikke overensstemmende med hans Committenters Vilje, men bestandigen i Harmoni med Andres Planer. Hertil kommer, at han, ved at ville gaa fra sit Votum i en meget vigtig Sag, endog blev særdeles ilde anset af de to Trediedele af Rigsdagsmændene.

Efter alt dette fandt Kongen det upassende offentlig i Trykken at udgive den ypperlige Zetlitz's herlige Digt³⁾, som vel

¹⁾ Samme Dag, som dette Brev blev skrevet, ankom (om Aftenen Kl. 8) Efterretningen om Kielerfreden til Christiania, men Prindsen lod denne, som bekjendt, holde hemmelig.

²⁾ Tollef Olsen Huvestad af Laurdals Præstegjeld, tredie Repræsentant for Bratsberg Amt ved den Eidsvoldske Rigsforsamling.

³⁾ Jens Zetlitz var Sognepræst til Hviteseid i Thelemarken, og Florentz boede i samme Sogn.

havde fortjent en bedre Gjenstand. Digtet er i Kongens Hænder, og han har ytret den største Glæde ved atter at læse de levende og hjertelige Udbrud af den berømte Digters sande og ædle Følelser for Norge og den gode Sag. Ubekjendt for Thelemarkens Ædelsteen, den stolte Digter Zetlitz, vover jeg ikke at tilskrive ham, men Dig, hans Ven og Beundrer, beder jeg at tolke ham, hvad jeg selv ikke formaaer.

Bjørnsens¹⁾ Sange har jeg overleveret Kongen, han mener, de kunde være passende til at lade trykke og uddele til Armeen, naar vi komme til at drage i Felten, hvilket vist bliver nødvendigt.

Af Nyheder gives her egentlig ingen. Den engelske Gesandt²⁾ er her endnu. Han har sendt en Kurer til England, og dennes Tilbagekomst vil formodentlig give nærmere Oplysning om Englands Sindelag. At Ponte Corvo er kommen hjem, veed Du formodentligen.

En ubehagelig Efterretning maa jeg meddele Dig: Kongens Staldmester har casset den lille Hest, Du sendte, som ubrugelig for Kongens Person. Hvorvidt han har Ret, veed jeg ikke, men det gjorde mig ret ondt.

Hils din Kone — faar vi Rolighed, agter jeg at besøge Dig — faar vi Krig, da skal ogsaa mit Navn naa til Tellemarkens Dale og til min Ven, der føler varmt som jeg for Konge og Land.

F. Schwartz.

3.

Hovedkvarteret Krom i
Vestby Sogn d. 1 Sept. 1814.

Min snille Ven!

Dit venskabelige Brev af 18 August modtog jeg først i Gaar. Uagtet jeg er omringet af Forretninger og indtil det yderste

¹⁾ Zetlitz's Klokker og som han Poet; han var senere Storthingsmand.

²⁾ I. P. Morier, Castlereaghs Privatsekretær. Han var ikke nogen virkelig Gesandt — senere kom en saadan fra England, ligesom fra tre andre Stormagter — men kun sendt afsted for paa Forhaand at iagttage Forhold og Stemninger i Norge.

plaget af den skrækkeligste Sindsstemning, kan jeg dog ikke undlade at meddele Dig nogle faa Linier.

Udfaldet paa det Felttog, til hvilket jeg reiste, som til en Dands, kjender Du — Konge, Land og Armeé var forraadte; — den Helvedes Bande under Grevens Anførsel arbeidede os i Ryggen, medens Fjenden arbeidede mod vores Front. Pontecorvo vidste hver Dag, hvor ethvert af vores Regimenter gik eller stod — han vidste, hvad der blev sagt i Kongens egne Værelser — jeg tror, selv Mure og Vægge vare bestukne. Kragerøen med 1200 Mands Besætning overgav sig uden at have een død; Frederiksstad og Kongssteen capitulerede uden at have een død — Brigaden Staffeldt lod Fjenden ubehindret trænge ind gjennem Tistedalen og over Svinesund — flere Divisioner af Agershusiske Skarpskytter Regiment strak Gevær for Fjenden uden at løse Skud — man gav Regjeringen falske Rapporter om vores Magasiners Forfatning — alt dette gjorde en saadan Virkning paa Kongen, at han blev syg, ja man tvivlede endog om, at han var forgiftet; dog erklære Lægerne, at dette ikke er Tilfældet. Kongens Sind har lidt ubeskriveligt — han bebrejder sig at have miskjendt det norske Folks Stemning, han tror, at man anseer Krigen ført for hans egen Person: alle Grunde, man kan fremføre, al Overtalelse er forgjeves — Kongens store Sjæl blev angrebet fra den Side, der var den smerteligste — den laa under, og maaskee aldrig vorder Jordens ædleste Væsen mere, hvad han var. Norges Skjebne staar i Guds Haand — han bestemmer, om Blodet atter skal rinde — eller om Normanden, skrækket af Øieblikkets mørke Skyer, skal bøie sin gamle, stive Nakke under det skjændigste Slaveaag under Sveriges Scepter. Haandelsaand — egen Fordeel og dermed forbundne Kunster have bragt det herlige Norge til Bredden af den Grav, jeg ikke skal forlade, før den er tilkastet.

Hvad mig angaar, min ærlige Ven, da har jeg frelst, hvad jeg kunde frelse — en rolig Samvittighed — jeg saa Slangerne i deres Huler — jeg advarede — men man hørte mig ikke;

min Konges Hjerter var for ædelt til at kunne tiltro andre slige Afskyligheder.

Under Krigen fulgte jeg ikke Kongen — og blev commanderet til Grønnesund for at iagttage Sikkerheden af dette Overgangssted. Ved Onstad Sund skal Kongen have vovet meget — siger man.

Endnu kan Norge frelles — Antallet af vores Soldater gjør intet til Sagen — naar Viljen er der. Jeg har svoret Norges Sag, og nøder end Begivenhederne min evig elskede Konge, til at forlade sit dyrebare Norge — saa river jeg mig løs af dette saa kjære Baand og skal kjæmpe til det sidste for Norges Frihed og Selvstændighed. Falder jeg da i denne hæderlige Kamp, saa skulle dog mine norske Brødre tilstaa ved min Grav: at dersom hver Mand havde følt saa varmt og ment det saa ærligt med Norge, som jeg — da havde gamle Norge staaet endnu seirende over sine frække Fjender.

Din Svoger Waldemar Rye har jeg lært at kjende og agte — hans Brødre fik jeg ikke at see. Staffeldt lever roligt paa sit Gods Roligheden. I Christiania har været Oprør, som igjen er dæmpet. General Arenfeldt har overtaget Commandoen over Armeen — jeg forretter Tjeneste hos ham.

Hils den elskelige Zetlitz — hans Aands store Ven var jeg stedse — hans Ord tolkede mig den saa skjønt, saa inderligt, saa sandt — ikkun den ydre Zetlitz er mig ubekjendt, og jeg vilde dog saa gjerne engang samles med denne sande Normand. Rahbek har nyligen i et Brev bedet mig hilse Zetlitz, vilde Du maaskee sige ham dette.

For din og din Frues¹⁾ vennehulde Deeltagelse i min Skjebne være Du og hun inderligen takket — omgivet af Fremmede, af Mennesker, som intet føle for mig — bliver Hjertet saa uvant til Ytringer fra Hjertet, at Taarerne stode mig i Øinene ved at læse dine Linier — Gud velsigne Dig og din Anna — han

¹⁾ Anna f. Rye, en Søster af Generalmajor O. Rye. Tidligere havde Florentz været gift med en Datter af sin Forgjænger i Fogedembedet Justitsraad Kloumann.

skjænke Eder lykkeligere Aar, end de sidste vare for din evig trofaste

F. Schwartz.

Hils Capt. Rye og Schleppegrell, ifald Du seer dem.

4.

Kjøbenhavn 4 Marts 1815.

De vil undskylde, kjære Hr. Foged Florentz, at dette mit Brev kommer noget silde, men deels Upasselighed, deels Hans Høihed Prinds Christian Frederiks Fraværelse have aarsaget det. Nu har jeg selv talet med min Herre paa Augustenborg og har omtrent paa samme Tid modtaget et Par Ord fra Allershøist-samme, der var sendt mig til Norge, men som først nu er kommet tilbage hertil.

Hans Høihed billiger aldeles min Handlemaade, at have givet Dem den lille blakke Hest tilbage. Allershøistsamme ønsker, at denne lille Foræring maa tjene til at gjenkalde Erindringen om Ham hos Dem, omendskjønt, som han ytrede sig, at Mindet ei behøvede at opvækkes ved materielle Ting hos de af den Norske Nation, der vide og erkjende, at det alletider var hans eneste og yderste Bestræbelse blot at handle til Norges Vel. — — — At De maa leve vel, kjære Hr. Foged, og at det maa gaa godt med mit kjære Fødeland, det ønsker af mit ganske Hjerte

Deres hengivne

Schwartz lever vel
og hilser.

Kaas,
Hofmarschall.
